រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

ទស្សនាទានអំពីការអប់រំស្ត្រីខ្មែរ
(១៩៩០-២០១៥)

Conceptions of Education Khmer Women
(1990-2015)

គុប ស៊ីថាក៉

សារណាថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់

ជំនាញ : ទស្សនវិជ្ជា

២០២០

រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

៤៤ ៣៣

ទស្សនាទានអំពីការអប់រំស្ត្រីខ្មែរ
(១៩៩០-២០១៥)
Conceptions of Education Khmer Women
(1990-2015)

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
បណ្ណាល័យ
លេខ 00093351
រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

តុប ស៊ីថារ៉ា
សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ : បណ្ឌិត ប៉ាន់ ឧត្តា

សារណាថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់
ជំនាញ : ទស្សនវិជ្ជា

ឆ្នាំ ២០២០

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

ប្រធានបទ៖ ទស្សនទានអប់រំស្ត្រីខ្មែរ (១៩៩០-២០១៥)

គណៈកម្មការវាយតម្លៃនិក្ខេបបទបញ្ចប់បរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់ ជំនាញ ទស្សនវិជ្ជា

សូមបញ្ជាក់ថា និស្សិតឈ្មោះ **គុម ស៊ីថារ៉ា**

ពិតជាបានការពារបញ្ចប់ដោយជោគជ័យកាលពីថ្ងៃទី ៣១ ខែ មករា ឆ្នាំ ២០២០

វេលាម៉ោង ៩:០០ ព្រឹក ពិតប្រាកដមែន។

១. សាស្ត្រាចារ្យបណ្ឌិត **ឈត ម៉ុនចេង** — ប្រធានគណៈកម្មការ

២. សាស្ត្រាចារ្យបណ្ឌិត **ប៉ាន់ ឧត្ដរា** — សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ

៣. សាស្ត្រាចារ្យបណ្ឌិត **ភ្លាន់ ធុល** — សមាជិក

៤. សាស្ត្រាចារ្យបណ្ឌិត **ហ៊ិម ញាណារិទ្ធ** — សមាជិក

៥. សាស្ត្រាចារ្យបណ្ឌិត **ហែម ឡាច** — សមាជិក

អគ្គលេខាធិការរង

ទទួលបន្ទុកផ្នែកបណ្ដុះបណ្ដាលនិងស្រាវជ្រាវ

ប្រធានរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

បណ្ឌិតសភាចារ្យ **សុខ ទូច**

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី
រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

Royal Academy of Cambodia
Académie Royale du Cambodge

លេខ : ១៤៣ / ១៩ .ឧ.ឧ.ន.

លិខិតឧទ្ទេសនាម
គណៈកម្មការវាយតម្លៃការការពារបញ្ចប់និក្ខេបបទ
ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់

ល.រ.	គោត្តនាម និង នាម	ជំនាញ	តួនាទី
១	បណ្ឌិត **ឈត ម៉ុនថន**	ទស្សនវិជ្ជា	ប្រធាន
២	បណ្ឌិត **ប៉ាន់ ឌុគ្គា**	ទស្សនវិជ្ជា	សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ
៣	បណ្ឌិត **ភ្ជាន់ ធុល**	ទស្សនវិជ្ជា	សមាជិក
៤	បណ្ឌិត **ហ៊ុម ញាណរិទ្ធ**	ទស្សនវិជ្ជា	សមាជិក
៥	បណ្ឌិត **ហែម ឡាច**	ទស្សនវិជ្ជា	សមាជិក

- និស្សិត : **តុប ស៊ីថារ៉ា** - ភេទ : ស្រី
- ជំនាញ : **ទស្សនវិជ្ជា** - **ជំនាន់ទី៥ វគ្គ១**
- ប្រធានបទ : **ទស្សនទានអប់រំស្ត្រីខ្មែរ (១៩៩០-២០១៥)**
- សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ : បណ្ឌិត **ប៉ាន់ ឌុគ្គា**
- កាលបរិច្ឆេទការពារ : ថ្ងៃទី ៣១ ខែ មករា ឆ្នាំ២០២០ - ម៉ោង : ៩:០០ ព្រឹក

ថ្ងៃច័ន្ទ ៤រោច ខែមិគសិរ ឆ្នាំកុរ ឯកស័ក ព.ស.២៥៦៣
រាជធានីភ្នំពេញ ថ្ងៃទី ១៦ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ២០១៩

ប្រធាន

បណ្ឌិតសភាចារ្យ **សុខ ទូច**

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី

រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

Royal Academy of Cambodia

Académie Royale du Cambodge

លេខ : ០៨៣ / ១៩ ស.ស.រ.

សេចក្តីសម្រេច

ស្តីពី

ការអនុញ្ញាតឱ្យការពារបញ្ចប់និក្ខេបបទ ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់

- បានឃើញព្រះរាជក្រឹត្យ នស/រកត/១២៩៩/២២០ ចុះថ្ងៃទី២៧ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៩៩ ស្តីពីការបង្កើតរាបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា
- បានឃើញព្រះរាជក្រឹត្យ នស/រកត/០៣០៥/១១១ ចុះថ្ងៃទី៤ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៥ ស្តីពីការកែសម្រួល មាត្រា៤ មាត្រា១០ មាត្រា១១ មាត្រា១២ មាត្រា១៤ មាត្រា១៧ និងមាត្រា២០ នៃព្រះរាជក្រឹត្យ នស/រកត/១២៩៩/២២០ ចុះថ្ងៃទី២៧ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៩៩ ស្តីពីការបង្កើតរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា
- បានឃើញព្រះរាជក្រឹត្យ នស/រកត/០៧១៧/៥៨៦ ចុះថ្ងៃទី២៩ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៧ ស្តីពីការកែសម្រួលមាត្រា៦ នៃព្រះរាជក្រឹត្យ នស/រកត/១២៩៩/២២០ ចុះថ្ងៃទី២៧ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៩៩ ស្តីពីការបង្កើតរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា និងមាត្រា៤ថ្មី មាត្រា១០ថ្មី មាត្រា១១ថ្មី មាត្រា១២ថ្មី និងមាត្រា២០ថ្មី នៃព្រះរាជក្រឹត្យ នស/រកត/០៣០៥/១១១ ចុះថ្ងៃទី៤ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៥ ស្តីពីការកែសម្រួលមាត្រា៤ មាត្រា១០ មាត្រា១១ មាត្រា១២ មាត្រា១៤ មាត្រា១៧ និងមាត្រា២០ នៃព្រះរាជក្រឹត្យ នស/រកត/១២៩៩/២២០ ចុះថ្ងៃទី២៧ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៩៩ ស្តីពីការបង្កើតរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា
- បានឃើញអនុក្រឹត្យលេខ ៤៤ អនក/បក ចុះថ្ងៃទី១៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០០ ស្តីពីការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា
- បានឃើញសេចក្តីសម្រេចលេខ ១១ ស.ស.រ. ចុះថ្ងៃទី២៥ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១៥ ស្តីពីការបណ្តុះបណ្តាលថ្នាក់ក្រោយបរិញ្ញាបត្របង់ថ្លៃសិក្សាស្រាវជ្រាវនៅរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា
- យោងគោលការណ៍ស្តីពីការបណ្តុះបណ្តាលថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់នៅរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា
- យោងចំណារឯកភាពរបស់សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ ចុះថ្ងៃទី២៦ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៩

សម្រេច

ប្រការ ១ : អនុញ្ញាតឱ្យលោកស្រី **គុប ស៊ីថារ៉ា** និស្សិត **ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់ ជំនាន់ទី៥ ខគ្គ១** ជំនាញ **ទស្សនវិជ្ជា** ការពារបញ្ចប់និក្ខេបបទនៅថ្ងៃទី ៣១ ខែ មករា ឆ្នាំ២០២០។

ប្រការ ២ : គណៈកម្មការវាយតម្លៃបញ្ចប់និក្ខេបបទ ផ្នែកបណ្តុះបណ្តាលនិងស្រាវជ្រាវនៃរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា និងសាមីខ្លួនត្រូវអនុវត្តសេចក្តីសម្រេចនេះឱ្យមានប្រសិទ្ធភាពប្រកបដោយស្មារតីទទួលខុសត្រូវខ្ពស់។

ថ្ងៃ ច័ន្ទ ៥រោច ខែ មិគសិរ ឆ្នាំកុរ ឯកស័ក ព.ស. ២៥៦៣

រាជធានីភ្នំពេញ ថ្ងៃទី ១៦ ខែ [illegible] ឆ្នាំ២០១៩

ប្រធាន

បណ្ឌិតសភាចារ្យ **សុខ ទូច**

អាសយដ្ឋាន ៖ មហាវិថីសហព័ន្ធរុស្ស៊ី សង្កាត់អូរបែកក្អម ខណ្ឌសែនសុខ រាជធានីភ្នំពេញ - ប្រអប់សំបុត្រលេខ៥៣១ ភ្នំពេញ កម្ពុជា
Tel/Fax: (855) 23 890 180, Website: www.rac.gov.kh, E-mail: info@rac.gov.kh, P.O.Box 531 Phnom Penh, Cambodia

មាតិកា

ទំព័រ

ឧទ្ទិសស្នាដៃ.....I
សេចក្ដីថ្លែងអំណរគុណ.....II
អំណះអំណាង.....IV
មូលន័យសង្ខេប(ខ្មែរ).....V
មូលន័យសង្ខេប(អង់គ្លេស).....VII
អារម្ភកថា.....IX
សេចក្ដីផ្ដើម.....១
១. លំនាំបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ.....១
២. ចំណោទបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ.....៤
៣. គោលបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ.....៥
៤. វិសាលភាព និងដែនកំណត់នៃការស្រាវជ្រាវ.....៦
៥. វិធីសាស្ត្រនៃការស្រាវជ្រាវ.....៧
៦. សារៈប្រយោជន៍របស់និក្ខេបបទ.....៨
៧. រចនាសម្ពន្ធនិក្ខេបបទ.....៩

ជំពូកទី ១
បញ្ញត្តិអប់រំ និងទស្សនាទានអំពីការអប់រំស្ត្រីខ្មែរ

១.១. និយមន័យនៃការអប់រំ.....១១
១.២.ទស្សនៈខ្មែរស្តីអំពីការយកស្ត្រីជាធំ.....១២
១.២.១ ខ្មែរប្រកាន់របបមាតាធិបតេយ្យ.....១២
១.២.២ ទស្សនៈប្រជារាស្ត្រចំពោះរបបមាតាធិបតេយ្យ.....១៣

១.២.៣ ប្រភពនៃរបបមាតាធិបតេយ្យ ១៥
១.២.៤ ទស្សនៈស្ត្រីស្តីពីមាតាពិភពលោក .... .១៧
១.២.៥ ទស្សនៈរបស់ ពីតាគ័រ ប្លាតុង និងអារីស្តូតស្តីពីស្ត្រី ១៨
១.២.៦ ទស្សនៈអប់រំរបស់ក្រុមង៉ុយ ១៩
១.៣. ប្រវត្តិនៃការអប់រំរបស់នគរខ្មែរយើង ២១
១.៣.១. វិស័យអប់រំនៅនគរខ្មែរតាំងពីសម័យបុរាណមកដល់បច្ចុប្បន្ន ២១
ក. សម័យនគរភ្នំ ២២
ខ. សម័យចេនឡា ២៣
គ. សម័យអង្គរ ២៥
ឃ. សម័យលង្វែក ២៦
ង. សម័យឧត្តុង្គ ២៨
១.៣.២.ការអប់រំស្ត្រីខ្មែរ និងក្មេងស្រីបែបអាណាចក្រ ៣០
១.៣.៣.ការអប់រំស្ត្រីខ្មែរ និងក្មេងស្រីបែបពុទ្ធចក្រ ៣៣
ក. ទ្រឹស្តីអប់រំស្ត្រីតាមរយៈពុទ្ធសាសនា ៣៣
ខ. ទ្រឹស្តីអប់រំក្រមសីលធម៌ដល់ស្ត្រី ៣៦
គ. ការអប់រំស្ត្រីឱ្យស្គាល់ពីជីវិតពិត ៣៧
ឃ. ការអប់រំផ្នែកវិជ្ជាជីវៈសម្រាប់បន្តវេន្ត ៣៩
ង. ការអប់រំផ្នែកវិជ្ជាមេផ្ទះ ៣៩
ច. ការផ្តល់គុណតម្លៃដល់ស្ត្រី ៣៩
១.៣.៤. ការអប់រំស្ត្រីតាមរយៈទំនៀមទំលាប់ប្រពៃណីខ្មែរ ៤២
ក. ការអប់រំកូនស្រីពេញវ័យ ៤២
ខ. ពិធីចូលម្លប់ ៤៣
គ .ប្រវត្តិអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងការអប់រំស្ត្រីខ្មែរតាមទំនៀមទម្លាប់ប្រពៃណី ៤៥
ឃ.ការអប់រំស្ត្រី ផ្នែកអាកប្បកិរិយា ៥៤
ង.ការអប់រំតាមច្បាប់ស្រី ៥៥

ជំពូកទី ២

តួនាទីស្ត្រី ក្នុងការគ្រប់គ្រងគ្រួសារ

២.១. ការអប់រំកូនចៅក្នុងគ្រួសារ ៥៩

២.១.១. ការអប់រំកូនចៅ និងសាច់ញាតិក្នុងគ្រួសារ ៥៩

២.១.២. ការរក្សាទ្រព្យសម្បត្តិក្នុងគ្រួសារគ្រាមានគ្រោះអាសន្ន ៦០

២.១.៣. ការទទួលខុសត្រូវលើសុខុមាលភាពក្នុងគ្រួសារ ៦២

២.១.៤. ការជួយចែករំលែកការងារស្វាមីក្នុងការឧបត្ថម្ភក្នុងគ្រួសារ ៦៣

២.២. ឥទ្ធិពលរបស់ស្ត្រីលើការគ្រប់គ្រងសេដ្ឋកិច្ចគ្រួសារ ៦៥

២.២.១. ស្ត្រីគ្រប់គ្រងរាល់ការចំណាយ និងចំណូល ៦៥

២.២.២. ស្ត្រីខ្វះការអប់រំ នឹងមានបញ្ហាលំបាកដល់សេដ្ឋកិច្ចគ្រួសារ ៦៦

២.២.៣. ស្ត្រីមានការអប់រំល្អ ស្ត្រីជួយសម្រាលរាល់បញ្ហាក្នុងគ្រួសារ និងសង្គម ៧០

២.៣. ស្ត្រីក្នុងវិស័យ វប្បធម៌ និងអរិយធម៌ខ្មែរ ៧៤

២.៣.១. ស្ត្រីមានករណីកិច្ចក្នុងពិធីមង្គល និងបុណ្យផ្សេងៗក្នុងសង្គម ៧៤

២.៣.២. ការចូលរួមចំណែករបស់ស្ត្រីក្នុងការគោរព និងការថែរក្សាទំនៀមទម្លាប់ប្រពៃណីខ្មែរ ៧៦

២.៣.៣. ភក្តីភាពរបស់ស្ត្រីក្នុងជីវិតអាពាហ៍ពិពាហ៍ ៧៧

២.៣.៤. ការគោរពសីលធម៌ និងវិន័យក្នុងគ្រួសាររបស់ស្ត្រី ៨០

ជំពូកទី ៣

ការអប់រំរបស់ស្ត្រី និងបញ្ហាប្រឈមក្នុងសម័យសាកលភាវូបនីយកម្ម

៣.១. ស្ថានភាពនិងការងារអប់រំរបស់ស្ត្រីខ្មែរ ៨២

៣.១.១. មូលហេតុនៃការបោះបង់ការសិក្សារបស់ស្ត្រី ៨៤

៣.១.២. កម្មករកម្ពុជាមានបញ្ហាប្រឈមនឹងការងារខ្វះជំនាញវិជ្ជាជីវៈ ៨៨

៣.១.៣. ស្ត្រីខ្មែរប្រឈមនឹងការធ្វើចំណាកស្រុក ៩០

៣.២. បញ្ហាប្រឈមរបស់ស្ត្រីខ្មែរ ៩៣

៣.២.១. ឥទ្ធិពលសាកលភាវូបនីយកម្មលើជីវភាពស្ត្រី ៩៦

៣.២.២. ស្ត្រីប្រឈមបាត់បង់របបកម្មសិទ្ធិ ៩៨
៣.២.៣. ប្រឈមការកាត់បន្ថយជំនឿទំនៀមទម្លាប់ ១០០
៣.២.៤. កង្វះការយកចិត្តទុកដាក់លើស្ត្រីមេម៉ាយចំណាស់ ១០៦
៣.២.៥. កង្វះការយល់ដឹងកិច្ចការរដ្ឋបាលនិងច្បាប់ ១០៨
៣.៣.៣. ដំណោះស្រាយ ១១២
៣.៣.១. ការបណ្ដុះផ្នត់គំនិតថ្មីសម្រាប់ស្ត្រីខ្មែរបច្ចុប្បន្ន ១១៤
-សេចក្ដីសន្និដ្ឋាន ១២១
-គន្ថនិទ្ទេស
-ឧបសម្ព័ន្ធ

មូលន័យសង្ខេប

ទស្សនទានអប់រំស្ត្រីខ្មែរក្នុងការគ្រប់គ្រងគ្រួសារ បានចាប់ផ្តើមឡើងដោយ ទំនៀមទម្លាប់ ប្រពៃណីខ្មែរ សាសនា សីលធម៌ សុជីវធម៌ និងតាមរយៈ វប្បធម៌ខ្មែរ តាំងតែពីសម័យបុរាណមកម្ល៉េះ។ ការអប់រំកូនស្រីឱ្យចេះគ្រប់គ្រងកិច្ចការក្នុងគ្រួសារ មិនមែនជារឿងថ្មីសម្រាប់ស្ត្រីខ្មែរនាសម័យបច្ចុប្បន្នេះទេ តែកិច្ចការគ្រប់គ្រងគ្រួសារនេះមានតាំងតែពីសម័យបុព្វបុរសដូនតាខ្មែរយើងមកម្ល៉េះ។

ការងារគ្រប់គ្រងគ្រួសារនេះ គឺជាការងារសម្រាប់បន្តពីជំនាន់មួយទៅជំនាន់មួយ គឺ ពីឪពុកទៅកូនស្រីប្រុស និងពីម្តាយទៅកូនស្រីជាបន្តបន្ទាប់ ជាការបន្តវេនសម្រាប់ក្មេងៗជំនាន់ក្រោយ កិច្ចការទាំងនេះបានអនុវត្តស្របទៅនឹងប្រទេសកម្ពុជាដែលកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនា ទំនៀមទម្លាប់ ប្រពៃណី និងវប្បធម៌ ក្នុងសង្គមខ្មែរដែលបានផ្តល់សិទ្ធិដល់ស្ត្រីជាអ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងគ្រួសារតាំងតែពីសម័យបុរាណមកម្ល៉េះ។

ប្រពៃណីខ្មែរបានអប់រំស្ត្រីឱ្យមានសីលធម៌ចេះអប់រំកូនចៅរបស់ខ្លួនឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវខ្ពស់ក្នុងការគ្រប់គ្រងគ្រួសារ និងកិច្ចការសង្គម។ ស្ត្រីដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងវិស័យអប់រំដោយអនុវត្តន៍ទៅតាមទំនៀមទម្លាប់ប្រពៃណីខ្មែរ បើនិយាយពីវិស័យសាសនាវិញស្ត្រីក៏ជាបុគ្គលមានតម្លៃពេញលេញ ខាងការអប់រំ បែបចិត្តសាស្ត្រ ចេះដឹកនាំគ្រប់គ្រងបែបកាយវិការ ចិត្តវិទ្យា ទាំងកាយវិការទន់ភ្លន់ មានភាពរួសរាយរាក់ទាក់ ប្រកបដោយសិរីសួស្តី និងជ័យមង្គល ស្ទើរតែគ្រប់កម្មវិធីក្នុងសង្គមខ្មែរ។

ស្ត្រីជាបុគ្គលមានលក្ខណៈសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់ ក្នុងកិច្ចទំនាក់ទំនងល្អក្នុងគ្រួសារ និងសង្គមជាតិមានងារជារបប "មាតាធិបតេយ្យ ឬយកមេជាធំ"។ ស្ត្រីមានកិច្ចការងារខាងជីវសាស្ត្រផ្សេងៗដែលបុរសមិនអាចធ្វើជំនួសបាន។ ស្ត្រីភាគច្រើនតែងតែពោលថា "រវល់តែកិច្ចការផ្ទះសម្បែង និងកិច្ចការក្នុងគ្រួសារ" ស្ត្រីមានតួនាទីទទួលបន្ទុកធ្ងន់ធ្ងរក្នុងគ្រួសារ គឺរវល់ការងារក្នុងផ្ទះ តាំងពីព្រលឹមរហូតដល់ព្រលប់ ដែលជាការងារមិនមានពេលទំនេរ។

មូលហេតុដែលស្ត្រីខ្មែរជួបឧបសគ្គរាំងក្នុងការទទួលបានការអប់រំខាងការគ្រប់គ្រងគ្រួសារបានល្អ គឺដោយសាររតែរបាំងប្រពៃណី និងវប្បធម៌ពីបុរាណ ដូចជា (ទស្សនៈនំមិនធំជាងនាឡិ ស្ត្រីដូចសំពត់ក្នុងផ្នត់ និងកូនស្រីរៀនច្រើនមិនល្អចេះសរសេរសំបុត្រឱ្យប្រុស)។ ជាក់ស្តែងបុរស និងស្ត្រីធ្វើកិច្ចការងារបានដូចគ្នាប្រសិនបើគ្រៀកស្មារគ្នាធ្វើការជាមួយបុរស និងស្ត្រី ក៏ប៉ុន្តែជាការជាក់ស្តែង បុរសបានទម្លាក់ការងារឱ្យស្ត្រីច្រើន ហើយមិនតែប៉ុណ្ណោះទេថែមទាំងមិនបានឱ្យតម្លៃដល់ស្ត្រីគ្រប់គ្រាន់ទៀត។

ទស្សនៈរបាំងប្រពៃណីខាងលើ ដែលជាហេតុនាំឱ្យស្ត្រីមិនទទួលបាននូវការអប់រំដូចបុរស រងនូវការវាយតម្លៃទាប។ រាល់ឧបសគ្គខាងលើកបានធ្វើឱ្យស្ត្រីក្លាយជាអ្នករងគ្រោះ បាត់បង់ឱកាសទទួលបាននូវការសិក្សា ខ្វះការពិចារណាវែងឆ្ងាយ មិនសូវចេះធ្វើការថ្លឹងថ្លែងឱ្យបានល្អិតល្អន់ បាត់នូវភាពក្លាហានក្នុងការតស៊ូ ឱនភាពពុទ្ធិទៅលើគ្រប់វិស័យ ដែលនាំឱ្យបាត់បង់នូវតម្លៃជាស្ត្រីគ្រប់លក្ខណ៍។

យោងទៅតាមកំណត់ត្រាប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ និងបទពិសោធន៍នៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវសៀវភៅរឿង ព្រះនាងឥន្ទ្រទេវី និងឯកសារពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗ កន្លងមកបានឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីវីរៈភាពរបស់ស្ត្រីនោះគឺ **ព្រះនាងឥន្ទ្រទេវី** និង **ព្រះនាងជ័យរាជទេវី** បានក្លាយទៅជាសាស្ត្រាចារ្យ អក្សរសាស្ត្រសំស្ក្រឹត និងប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ។ ចំណែកឯ**ព្រះនាងជ័យរាជទេវី** បានទៅជាអ្នកប្រាជ្ញខាងពុទ្ធចក្រ និងអាណាចក្រនាសតវត្សទី១៣។ ទាំងនេះបានបន្សល់ទុកដល់បញ្ញាជនទាំងឡាយសិក្សាយល់ដឹងអំពីការទទួលបាននូវការអប់រំរបស់ស្ត្រី ហើយក៏ជាសម័យកាលមួយដ៏មហារុងរឿងនៃអាណាចក្រខ្មែរផងដែរ នេះបើតាមឯកសារសិលាចារឹកខ្មែរនៅប្រាសាទតាព្រហ្ម និងសិលាចារឹកភិមានអាកាស។

មិនតែប៉ុណ្ណោះទេ **ព្រះនាងឥន្ទ្រទេវី** បានបង្ហាត់បង្រៀនស្រីៗឱ្យទៅច្បាំងនឹងគ្រោះអវិជ្ជា និងបានផ្តល់ឱកាសដល់ស្ត្រីដែលរស់នៅជុំវិញខ្លួនព្រះនាងឱ្យទទួលបាននូវការអប់រំថែមទៀតផង។[១] ទាំងនេះចង់បង្ហាញថាការផ្តល់ឱកាសដល់ស្ត្រីឱ្យទទួលបាននូវការអប់រំ គឺជាកិច្ចការជួយដល់ការអភិវឌ្ឍសង្គមជាតិបានយ៉ាងល្អឥតខ្ចោះ។

[១] ឧ.គាម ព្រះនាងឥន្ទ្រទេវី ប្រលោមលោកអក្សសាស្ត្រ នឹងប្រវត្តិសាស្ត្រ គ.ស ២៥០៩ ព.ស ១៩៦៦ ទំព័រ ២-៥៧